

KringloopToets regionaal sluiten nutriëntenkringloop

De KringloopToets is een gespreksinstrument waarmee partijen in samenwerking met experts verkennen hoe nutriëntenstromen in de voer-voedsel-mest kringloop lopen en hoe potentiële (beleids)maatregelen daar op ingrijpen. Een van de doelen van de KringloopToets is het ontwikkelen van gemeenschappelijk taalgebruik en gemeenschappelijk inzicht in feitelijke informatie. De KringloopToets is niet bedoeld om tot een gemeenschappelijke afweging van verschillende aspecten te komen. Bij het uitvoeren van een KringloopToets worden workshops met stakeholders afgewisseld met inbreng van experts om door de stakeholders gestelde vragen te beantwoorden.

In de Dialoog Brabants Mestbeleid is het begrip circulaire economie vaak genoemd, met daaraan verbonden het sluiten van regionale voer-mest kringlopen. Het niveau waarop kringlopen gesloten moeten worden is onderwerp van discussie. Ook is voor de deelnemers niet helder wat het sluiten van de kringlopen betekent voor de omvang van de veehouderij in de provincie Noord-Brabant. Provincie Noord-Brabant, ZLTO en BMF wilden via een verkenning met de KringloopToets hier een beter beeld van krijgen.

De KringloopToets vereist een evenwichtige inbreng van alle relevante partijen. Een vertegenwoordiging van burger- en milieugroeperingen enerzijds en agrariërs anderzijds is daarvoor te beperkt. Belangrijke partijen als de mengvoerindustrie en de levensmiddelenindustrie ontbraken, terwijl bij de agrariërs met name veehouders voor inbreng zorgden en de akkerbouw zeer beperkt vertegenwoordigd was. Als belangrijke stakeholdergroeperingen ontbreken is er een risico dat specifieke aspecten van de nutriëntenkringloop en/of consequenties van de besproken maatregel onderbelicht blijven. In een later stadium werd het onderwerp daarom met vertegenwoordigers van de mengvoerindustrie besproken.

De casus

"De kringloop moet zo klein als mogelijk en zo groot als noodzakelijk zijn" (Rijksbrede nota Circulaire Economie). Voor de Brabant-casus werd Noordwest-Europa (Benelux, Duitsland, Frankrijk en Groot Brittannië) als realistische schaal gekozen. Uitgangspunt is dan dat Noordwest-Europa zelfvoorzienend is voor dierlijke producten en diervoedergrondstoffen:

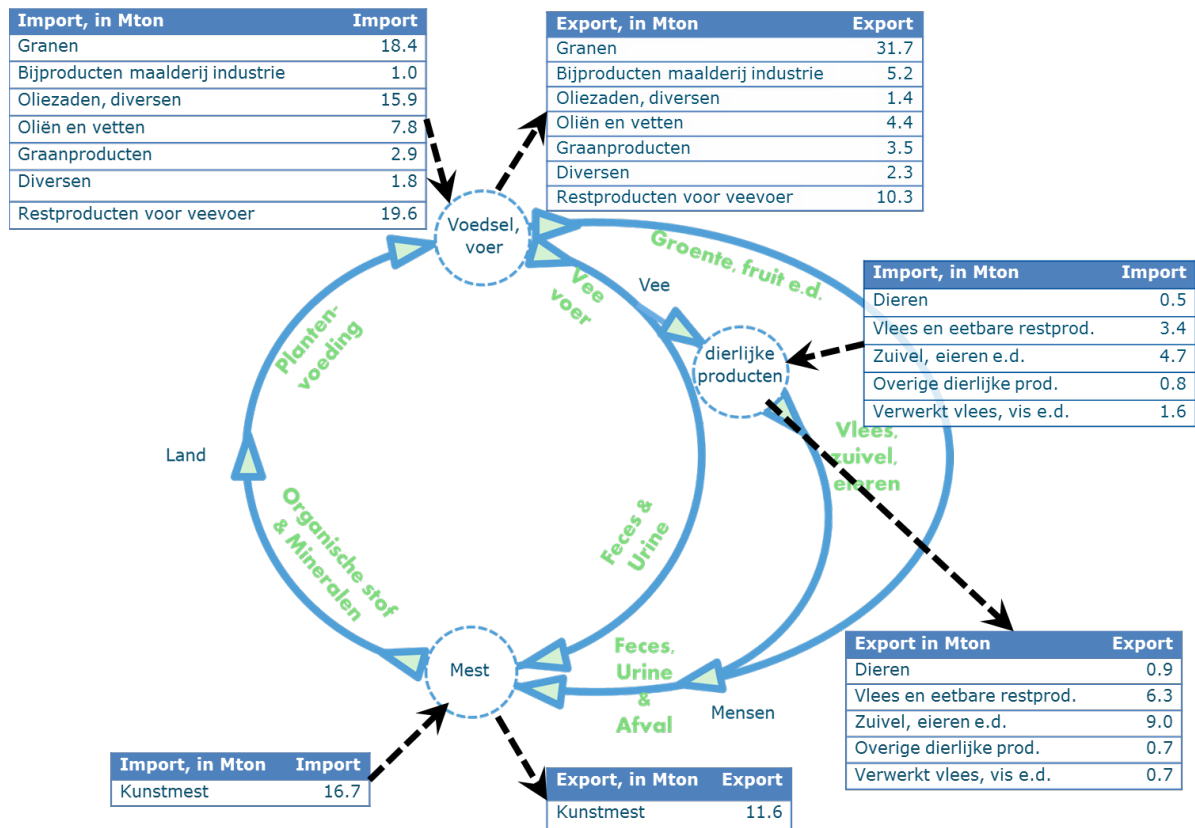
- Er vindt geen import plaats van diervoedergrondstoffen (zoals sojaschroot) in Noordwest-Europa. De import van grondstoffen voor menselijke consumptie, zoals rijst, groenten, thee, koffie e.d. is nog wel toegestaan.
- Ook de import van soja om hier te verwerken tot olie en eiwitrijke bijproducten (schroten) is niet toegestaan. Hoewel de olie gebruikt wordt voor menselijke consumptie, is het geproduceerde schroot een erg belangrijk product voor de veehouderij en in feite het hoofdproduct van de verwerking.
- Er is in het geheel geen import en export meer van alle dierlijke producten en dieren. Dat heeft dus betrekking op vlees, zuivel, eieren, maar ook slachtbijproducten, dierlijke oliën en vetten.

Productie, consumptie, im- en export van de 6 landen

De figuur geeft een overzicht van de huidige im- en exporten uit de 6 landen die betrekking hebben op de maatregel. Voor dierlijke producten zijn de 6 landen ruim zelfvoorzienend met een overschot van 6,6 Mton. Dat is ruim 7 % van de totale dierlijk productie. Echter voor specifieke producten zijn er verschillen: de 6 landen hebben een overschot aan zuivelproducten, eieren en varkensvlees, maar een tekort aan rundvlees. Door de maatregel zullen consumptiepatronen dus moeten veranderen. Voor granen en graanproducten is er een exportoverschot van ca. 18 Mton, terwijl er een tekort is van 14,5 Mton voor oliezaden, 3,4 Mton voor olie en vetten en 9,2 Mton voor (eiwitrijke) restproducten voor veevoer. Als de 6 landen zelfvoorzienend blijven voor dierlijke producten is minder veevoer nodig omdat de veehouderij iets kleiner wordt, maar zal toch het nodige moeten veranderen in de teelt van gewassen. Teelt van eiwitgewassen zal deels de teelt van granen moeten vervangen, grasland wordt mogelijk omgezet in bouwland en nu braakliggende grond zal deels weer in gebruik genomen worden, bijvoorbeeld voor zoogkoeien. De experts verwachten dat dergelijke aanpassingen uitdagend, maar wel mogelijk zijn.

Door de toenemende druk op grond en de grotere interne vraag zullen de prijzen van grond en granen en andere gewassen mogelijk gaan toenemen. Daarnaast zal er vanuit de markt meer druk komen op het toestaan van veilige toepassingen van swill(voedselafval)/gft en diermeel, en de doorontwikkeling van insecten als veevoer. Er is in de 6 landen ongeveer 1,1 Mton diermeel uit pluimvee en 3,3 Mton

diermeel uit varkens beschikbaar. Daarnaast is in de 6 landen ongeveer 1,6 Mton swill beschikbaar (berekend conform normen zoals die in Japan en Zuid-Korea, waar swill benut wordt als veevoer, worden toegepast). Dat is bij elkaar goed voor 6 Mton aan hoogwaardige eiwitproducten.



Figuur 1 De netto import en export van veevoergrondstoffen en dierlijke producten van de groep van 6 landen.

Mineralenbalans

Er komt minder fosfaat, stikstof en organische stof het gebied binnen als gevolg van de gestopte importen. Deze mindere aanvoer wordt niet goedgehaakt door de gestopte uitvoer van dierlijke producten. Omdat de P uit de menselijke keten niet of nauwelijks op landbouwgrond terecht komt en grotendeels verloren gaat, kan de verminderde invoer van P en N via voedergrondstoffen kan leiden tot een grotere vraag naar fosfaatkunstmest. Als de prijs daarvan gaat stijgen (ook door toename van de vraag in China) wordt de druk groter om iets te doen met menselijke mest.

Voor stikstof gelden vergelijkbare overwegingen. Echter stikstof kan gemakkelijk vervluchtigen, zowel uit dierlijke als humane excrementen, maar kan ook weer uit de lucht teruggewonnen worden via vlinderbloemigen of als N-kunstmest met inzet van (fossiele) energie. Het is niet te verwachten dat door de maatregel een N-tekort ontstaat.

De hoeveelheid organische stof die vanwege het stoppen van de importen gemist wordt is zeer klein in vergelijking tot de hoeveelheid organische stof die jaarlijks door de gewassen in het gebied geproduceerd wordt. Hoewel de vraag naar organische stof in akkerbouwgebieden de laatste jaren toeneemt, geeft de verminderde import geen risico op tekorten aan organische stof.

Al met al levert de maatregel wel een prikkel op zuiniger met nutriënten om te gaan en de kringloop dus beter te sluiten.

Veranderingen in Noord Brabant

De verandering op het niveau van de 6 landen heeft tot gevolg dat ook in Noord-Brabant een aantal dingen zullen veranderen. De melkveehouderij en de legsector krijgen het mogelijk zwaarder als de overschotten aan zuivelproducten en eieren in het gebied niet afgezet kunnen worden. Door de nieuwe

schaarste aan krachtvoer wordt de kostprijs hoger en wordt efficiëntie in de bedrijfsvoering, innovatie en clustering alleen maar belangrijker. De veehouderij in Noord-Brabant zit in een gunstige positie qua transport, overige infrastructuur en ondernemerskwaliteiten. De kostprijs voor varkens ligt in andere gebieden, zoals Bretagne en Zuid-Duitsland, hoger. In Bretagne heeft de varkenssector vanaf 2000 nauwelijks kunnen investeren. In Zuid-Duitsland heeft de kleinschaligheid invloed op de kostprijs. De veestapel in Noordwest-Europa zal krimpen, maar hoogstwaarschijnlijk niet (of veel minder) in Noord-Brabant. Soortgelijke overwegingen gelden voor de pluimvee- en de zuivelsector. Daarmee heeft de maatregel 'sluiten van de voer-mest kringloop op het niveau van Noordwest Europa' geen of hooguit marginale invloed op de veedichtheid in Noord Brabant.

Voor de Noord-Brabantse veehouder en de keten van mengvoerfabrikanten verandert wel veel. Bekende grondstoffen moeten van nieuwe plaatsen komen, afspraken moeten worden gemaakt met nieuwe leveranciers. Tegelijk zijn er nieuwe grondstoffen nodig, die veel vragen van technologie, logistiek en voedselveiligheid. Een dergelijke omschakeling kost tijd en geld, en zal zijn weerslag hebben op de prijs van het veevoer en daarmee op de kosten van productie.

In de provincie Noord-Brabant is er een mestoverschot van circa 60% en dus moet mest vanuit Noord-Brabant elders geplaatst worden; zoals dat ook nu het geval is. De hoge mestafzetkosten hebben invloed op de kostprijs van dierlijke producten uit Noord-Brabant, maar ondanks dat kunnen de Noord-Brabantse veehouders vooralsnog blijven concurreren. Hoe de ontwikkelingen in verwerking van mest en de vraag naar mest in met name Duitsland en Frankrijk verlopen, is nu niet te voorzien.

De mestafzet is een lastig vraagstuk, met name als het gaat om de stikstof, omdat die vooral in de natte fractie zit, gekoppeld is aan veel water, en daarom lastig (hoge kosten) te transporteren is. Dit vraagstuk wordt echter niet of nauwelijks beïnvloed als de kringlopen gesloten worden op het niveau van Noordwest-Europa. Onder de huidige omstandigheden kan de kippenmest en varkensmest nog worden afgezet naar Duitsland en Noord-Frankrijk. Daar wordt het aangewend als leverancier van N, P en organische stof. De dierlijke mest uit Nederland vervangt daar momenteel de inzet van kunstmest. Vooralsnog zijn er geen redenen om aan te nemen dat dat zal veranderen. In ieder geval zal de vraag naar mest in het gebied niet kleiner worden.

Enkele vragen/consequenties

Vanuit de mengvoerindustrie werden bovenstaande effecten grotendeels onderschreven. Er waren wel enkele aanvullende vragen en opmerkingen.

Er staan grote verwerkingsinstallaties in de zes landen voor de productie van biobrandstoffen. De vraag is hoe stromen van granen en andere grondstoffen voor de productie van bio-ethanol en de reststromen uit de productie in de statistieken over de voedselketen verwerkt zijn.

Het effect van seizoenen en klimaat op productiviteit van het noordelijk versus het zuidelijk halfrond maakt dat veel meer opslagcapaciteit nodig is voor grondstoffen, omdat niet meer van het verschillende ritme in oogsttijd gebruik gemaakt kan worden.

Veel mengvoergrondstoffen voor de biologische productie komen van buiten de zes landen. Het zal lastig worden voor de biologische productie voldoende en geschikt veevoer uit die zes landen te halen.

<p>Sluiten van de voer-mest kringloop op het niveau van Noordwest Europa is in principe haalbaar en is een trigger om zuiniger met nutriënten om te gaan. Het sluiten van de kringloop op dit niveau is niet van invloed op de concentratie van dierlijke productie in de provincie Noord Brabant.</p>
--